

Kovaštvo v Plavškem Rovtu in v Planini pod Golico

Do poznih sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo kovaštvo v teh dveh gorskih vaseh zelo pomembna dejavnost. Vsaka večja kmetija je imela svojo kovačnico. Vsi prevozi lesa in druga kmečka opravila so potekali izključno z voli ali konji, saj traktorjev in ostale mehanizacije v tistem času še ni bilo. Manjši kmetje so uporabljali kovačnice pri večjih kmetih ali pa so živino vodili podkovat h kovaču na Jesenice.

Kmečke kovačnice so imele razna orodja, ki so jih kmetje izdelovali sami. To so bili razni sekači, klešče, kladiva, prebijači... Vsaka kovačnica je imela meh na nožni pogon za razpihovanje ognja, s katerim so razžarili železo, da so lahko kovali podkve za živino in orodne materiale za vozove. Za podkovanje volov so imeli tako imenovano »prešo«, to je trdno leseno ogrodje, v katerega so dali vola, da se ni mogel premikati in s tem ovirati podkovanja. V kovačnicah so vzdrževali in popravljali vsa prevozna sredstva in kmečko orodje. Med zimske prevozne priprave sodijo »rtiče«, sani za prevoz lesa iz gozda, sani za prevoz gnoja in »žlajfe« za prevoz sena iz rovtov. Poleti pa so uporabljali vozove.

Vsak večji kmet je znal opravljati kovaška dela. Tako so sami izdelovali podkve za volovsko vprego, medtem ko so podkve za konje kupovali pri kovaču na Jesenicah (Ulčarju) ali na Javorniku (Kobalu). Pred podkovanjem je bilo treba volom spodrezati parklje in konjem kopita. Pri spodrezovanju konjev sta bili potrebni velika spretnost in pazljivost, saj je obstajala nevarnost, da bi konja ranili in bi zato šepal. Nato so podkev prilagodili kopitu oziroma parklju. Vsaka podkev je imela tako imenovane zadnje »štrole« in prednje »grife«, ki so jih privarili v kovaškem ognju. Ko je bila podkev dobro nameščena na kopito oziroma parkelj, so jo pribili s kovaškimi žebli. Tudi pri pribijanju je bilo potrebno paziti, da niso žival »zakovali«, kar pomeni, da bi ji žebel zabili v živo. Tudi to je povzročalo šepavost.

Z uveljavljanjem kmetijske mehanizacije in sodobnejših naprav za varjenje, vrtanje in druga dela so kmečke kovačnice začele izgubljati svojo vlogo. Počasi so prenehali uporabljati volovsko in konjsko vprego. Danes je vprega že prava redkost. Ker pa tudi v teh krajih uporabljajo konje za ježo, podkovanje konj še ni popolnoma zamrlo, a so tisti, ki to še znajo, bolj redki. Vsa ostala dela pa opravljajo poklicni ključavničarji in strojni mehaniki. Kovačnice so nadomestile mehanične delavnice, kjer vzdržujejo kmetijsko mehanizacijo.

Prav bi bilo, da bi se katera od naših kovačnic ohranila. Le tako bi lahko obiskovalci naših krajev videli, kako je v preteklosti potekalo kovaško delo.

Adamčeva, oče Franc in sin Janez Razinger, pri podkovanju vola (Gorenjski muzej Kranj)

Notranjost Adamčeve kovačnice leta 1972 (Gorenjski muzej Kranj)